

Воєнні злочини на морі: обстріл торгових суден у територіальному морі України

Вступ

Вранці 24 лютого війська Російської Федерації перетнули адміністративний кордон між Херсонською областю та Автономною республікою Крим, а також державний кордон між РФ та Україною на півночі та північному сході. Майже відразу після початку агресії збройний конфлікт поширився і на море. Як встановили документатори Truth Hounds, низка військових операцій на морі порушувала міжнародне гуманітарне право і може бути кваліфікована як воєнні злочини.

Порушення міжнародного гуманітарного права на море

24 лютого попаданням ракети (бомби) був уражений балкер Yasa Jupiter під прапором Маршаллових островів в районі порту Одеси. Судно прямувало з України до Румунії. Жертв немає. 25 лютого російським воєнним кораблем було обстріляно танкер-хімовоз «Millennial Spirit» під прапором Румунії, за 12 миль від порту «Південний». Два члени екіпажу отримали поранення, а судно зазнало лиха. Цього ж дня в балкер Namura Queen під прапором Панами було здійснене ракетне попадання в корму під час знаходження на якірній стоянці № 358 рейду порту «Південний». Була виведена з ладу частина обладнання та поранено члена екіпажу.

Торгові судна, якими без сумніву були всі три згадані вище судна, є цивільними об'єктами і, відповідно, не можуть бути об'єктом атаки. Вони втрачають захист лише у разі їх використання у військових цілях. Члени екіпажів торгових суден є цивільними особами (ст. 50 Женевської Конвенції IV - ЖК IV) і також не можуть бути об'єктами атаки. Захист торгових суден та членів екіпажу у разі збройного конфлікту гарантується ЖК 4 та Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій (ДП I), а також звичаєвими нормами МГП. Одним із відображень звичаєвих норм є Керівництво Сан-Ремо з міжнародного права, що застосовується до збройних конфліктів на морі.

Усі три судна, що зазнали нападу, були торговими судами під прапорами нейтральних (що не беруть участь у конфлікті) країн. Напади на нейтральні торгові судна заборонені, за винятком випадків, прямо передбачених п. 67 Керівництва Сан-Ремо щодо здійснення торговими судами ефективного внеску у військові дії. Зважаючи на доступну

інформацію, немає підстав вважати, що у випадку з обстрілом «Yasa Jupiter», «Millennial Spirit» і «Namura Queen» були підозри щодо їх залучення у військово вагому діяльність. Окрім того, у випадку з нападом на танкер-хімовоз «Millennial Spirit» була загроза серйозної, широкомасштабної та довготривалої шкоди навколишньому середовищу та, відповідно, порушення положень ст. 55 ДП I та звичаєвої норми МГП, як вона сформульована у п. 44 Керівництва.

Відповідно, обстріл балкера Yasa Jupiter, танкера-хімовоза Millennium Spirit і балкера Namura Queen російськими воєнно-повітряними силами можна кваліфікувати як серйозні порушення МГП у вигляді умисного нападу на цивільний об'єкт (у розумінні ст. 85(3) (а) ДП I та Статті 8(2)(b)(ii) Римського статуту Міжнародного кримінального суду) або, якщо намір не буде встановлений поза розумним сумнівом, як невибірковий напад, який завідомо міг завдати шкоди цивільному об'єкту та потенційно загрожував навколишньому середовищу (у розумінні ст.85(3)(b) ДП I).

Орім безпосереднього нападу на кораблі під прапорами нейтральних держав, 27 лютого кораблі воєнно-морського флоту РФ захопили судна "Afina" ІМО 8029272 та "Princess Nikol" ІМО 8319392. Обидва судна під прапором України перевозили зерно з Миколаєва до Констанци (Румунія). На двох бортах перебуває близько 50 людей.

Цивільні судна перебували за 18 миль від півострова Крим, на південь від мису Тарханкут. Військові РФ заявили, що у випадку, якщо судна спробують продовжити рух, їх знищать за допомогою ракет. Зупинка торгових судів противника і навіть їх захоплення допустимо за згаданим вище Керівництвом Сан-Ремо (пп. 59-60), а також за ст. 53 Гаазького положення. Проте, МГП вимагає, щоб захоплення було компенсоване приватним особам, які є власниками судна.

Замість висновків

Широкомасштабні військові дії, що пожвавилися 24 лютого після масового введення військ РФ на територію України, ведуться не лише на суші, а й на морі. Для цивільного населення та цивільних об'єктів особливу небезпеку становлять дії сторін, які порушують МГП. Описані тут випадки порушення МГП поглиблюють гуманітарну катастрофу, яку спричиняє будь-який збройний конфлікт, і мають бути належно оцінені світовою спільнотою.